

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Факультет педагогічної освіти

Кафедра освітології та психолого-педагогічних наук

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Проректор з науково-методичної та навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

« _____ » 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОДФС.02 ПЕДАГОГІКА: ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА

для студентів

спеціальності: 013 Початкова освіта

освітнього рівня вищої освіти: першого (бакалаврського)

освітньої програми 013.00.01 Початкова освіта

Київ – 2022

Розробники:

Антипін Є. Б., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Факультету педагогічної освіти

Лавриченко Н. М., доктор педагогічних наук, професор кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Факультету педагогічної освіти

Дем'яненко В. І., викладач кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Факультету педагогічної освіти

Викладачі:

Лавриченко Н. М., доктор педагогічних наук, професор кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Факультету педагогічної освіти

Дем'яненко В. І., викладач кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Факультету педагогічної освіти

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Факультету педагогічної освіти

Протокол від ____ ____ 2022 року № ____

Завідувач кафедри _____ Людмила ХОРУЖА

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми
013.00.01 Початкова освіта

____ . ____ . 2022 р.

Гарант освітньо-професійної програми _____ Геннадій БОНДАРЕНКО

Робочу програму перевірено

____ . ____ . 2022 р.

Заступник декана з науково-методичної та навчальної роботи

_____ Леся КУЗЕМКО

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» __ 20__ р., протокол № ____

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» __ 20__ р., протокол № ____

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» __ 20__ р., протокол № ____

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» __ 20__ р., протокол № ____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання					
	денна			заочна		
<i>Педагогіка</i>						
Вид дисципліни	обов'язкова					
Мова викладання, навчання та оцінювання	Українська мова			Українська мова		
Загальний обсяг кредитів/годин	12 / 360					
Курс	1		2		1 2	
Семестр	1	2	3	1	2	3
Кількість змістових модулів з розподілом:						
Обсяг кредитів	12			12		
Обсяг годин, в тому числі:	360			360		
Аудиторні	172			48		
Модульний контроль	24			-		
Семестровий контроль		10	20	-		
Самостійна робота	134			312		
Форма семестрового контролю	залік	залік	Екзамен (компл.)	залік	залік	Екзамен (компл.)
<i>Змістовий модуль «Інклюзивна освіта»</i>						
Курс	2			2		
Семестр	3			3		
Кількість змістових модулів з розподілом:	2			2		
Обсяг кредитів	2			2		
Обсяг годин, в тому числі:	60			60		
Аудиторні	32			8		
Модульний контроль	4			-		
Семестровий контроль	10			-		
Самостійна робота	14			52		
Форма семестрового контролю	Екз. (комплексний, 3 сем.)			Екз. (комплексний, 3 сем.)		

2. Мета змістового модуля «Інклюзивна освіта», що є складовою інтегрованої навчальної дисципліни «Педагогіка», – формування у студентів спеціальності 013 «Початкова освіта» першого (бакалаврського) освітнього рівня професійних компетентностей щодо розуміння й усвідомлення освітньої політики у сфері інклюзивної освіти, реалізації завдань інклюзивної освіти в закладах загальної середньої освіти.

Завдання навчальної дисципліни:

Відповідно до Освітньо-професійної програми 013.00.01 Початкова освіта за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта від 01.09.2021 р., змістовий модуль «Інклюзивна освіта» забезпечує формування таких компетентностей:

1) загальних

ЗК-2. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК-4. Здатність працювати в команді.

ЗК-5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК-7. Здатність діяти соціально, відповідально і свідомо.

ЗК-8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

2) спеціальних (фахових)

СК-4. Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організовувати їхню пізнавальну діяльність.

СК-6. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій.

СК-9. Здатність до різних видів оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти на засадах компетентісного підходу.

СК-10. Здатність до професійно-педагогічної діяльності в інклюзивному середовищі з різними категоріями дітей з особливими освітніми потребами.

СК-11. Здатність до здійснення профілактичних заходів щодо збереження життя та здоров'я учнів початкової школи, до надання їм домедичної допомоги, до протидії та попередження булінгу, різних проявів насильства.

3. Результати навчання за дисципліною

Відповідно до Освітньо-професійної програми 013.00.01 Початкова освіта за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта від 01.09.2021 р., змістовий модуль «Педагогіка: Інклюзивна освіта» забезпечує оволодіння такими **результатами навчання:**

РН-01. Організовувати монологічну, діалогічну та полілогічну форми спілкування з молодшими школярами, іншими учасниками освітнього процесу, представниками громади, поважаючи права людини та суспільні цінності; формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.

PH-02. Управляти складною професійною діяльністю та проектами в умовах початкової школи, виробляти та ухвалювати рішення в непередбачуваних робочих та навчальних контекстах.

PH-07. Планувати й здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, забезпечувати розвиток пізнавальної діяльності учнів, формувати в них мотивацію до навчання.

PH-08. Організовувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу початкової школи, використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування.

PH-10. Використовувати в освітній практиці різні прийоми формувального, поточного і підсумкового оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти, прийоми диференційованого оцінювання дітей з особливими освітніми потребами.

PH-13. Організовувати освітній простір з дотриманням принципів універсального дизайну, безпечно проєктувати навчальні осередки у класі спільно з молодшими школярами з урахуванням їхніх вікових особливостей, інтересів і потреб, забезпечувати дотримання вимог безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни, створювати психологічно комфортні умови освітнього процесу.

PH-14. Забезпечувати індивідуальний і диференційований розвиток здобувачів початкової освіти з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт				
		Аудиторна:				Самостійна робота
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	
ПЕДАГОГІКА: ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА (2 курс, 3 семестр)						
Змістовий модуль 7. ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК СФЕРА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА						
Тема 7.1. Інклюзивна освіта: сутність, завдання, принципи	11	2	4	2	-	3
Тема 7.2. Дитина з особливими освітніми потребами як суб'єкт інклюзивної освіти	12	2	4	2	-	4
Модульний контроль	2					
Разом	25	4	8	4	-	7
Змістовий модуль 8. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ						
Тема 8.1. Організація інклюзивного освітнього середовища початкової школи	12	2	4	2	-	4
Тема 8.2. Педагогічний супровід розвитку дітей з особливими освітніми потребами у початковій школі	11	2	4	2	-	3
Модульний контроль	2					
Разом	25	4	4	4	-	7

Семестровий контроль (комплексний екзамен)	10					
Разом за змістовим модулем	60	8	16	8	-	14

Тематичний план для заочної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					Самостійна робота
		Аудиторна:					
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні		
ПЕДАГОГІКА: ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА (2 курс, 3 семестр)							
Змістовий модуль 7. ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК СФЕРА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА							
Тема 7.1. Інклюзивна освіта: сутність, завдання, принципи	13	1	-	-	-	12	
Тема 7.2. Дитина з особливими освітніми потребами як суб'єкт інклюзивної освіти у початковій школі	15	1	2	-	-	12	
Разом	28	2	2	-	-	24	
Змістовий модуль 8. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ							
Тема 8.1. Організація інклюзивного освітнього середовища початкової школи	15	1	-	-	-	14	
Тема 8.2. Педагогічний супровід розвитку дітей з особливими освітніми потребами в початковій школі	17	1	-	2	-	14	
Разом	32	2	-	2	-	28	
Семестровий контроль (комплексний екзамен)	-						
Разом за змістовим модулем	60	4	2	2	-	52	

5. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7 ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК СФЕРА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Тема 7.1. Інклюзивна освіта: сутність, завдання, принципи

Сучасні підходи в Україні до виховання дітей з особливими освітніми потребами.

Сутність і зміст понять: «інклюзивна освіта», «інклюзивне навчання», «особа з особливими освітніми потребами». Завдання і принципи інклюзивної освіти.

Законодавство України щодо забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на інклюзивну освіту. Нормативно-правове регулювання інклюзивної освіти у ЗЗСО.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивна освіта, інклюзивне навчання, особа з особливими освітніми потребами.

Джерела: основні (2, 3); додаткові (4), Інтернет-джерела (3, 4).

Тема 7.2. Дитина з особливими освітніми потребами як суб'єкт інклюзивної освіти у початковій школі

Основні етапи розвитку дитини. Зовнішні і внутрішні чинники розвитку дитини. Зміни та модифікації у розвитку дитини молодшого шкільного віку. Класифікація психофізичних порушень розвитку. Категорії дітей з особливими освітніми потребами, їх характеристика.

Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами: індивідуальний підхід та етапи соціалізації. Психолого-педагогічні умови соціалізації дитини з ООП у початковій школі. Роль сім'ї у соціалізації дитини молодшого шкільного віку з ООП.

***Ключові слова:** дитина з ООП, особливості психофізичного розвитку, порушення розвитку, соціалізація дитини з ООП.*

***Джерела:** основні (1,2, 3); додаткові (2, 4), Інтернет-джерела (2).*

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 8. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Тема 8.1. Організація інклюзивного освітнього середовища початкової школи

Універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища: принципи дизайну та особливості застосування в. Облаштування просторово-фізичного інклюзивного освітнього середовища для дітей з ООП у початковій школі: допоміжні технології, розумне пристосування, ресурсна кімната, медіатека.

Порядок організації інклюзивного навчання у початковій школі. Рівні підтримки в освітньому процесі початкової школи. Диференційований та індивідуальний підходи у навчанні дітей з ООП. Сутність традиційного інтенсивного навчання в інклюзивному освітньому середовищі.

***Ключові слова:** інклюзивне освітнє середовище, безбар'єрне освітнє середовище, дизайн середовища,*

***Джерела:** основні (1,3); додаткові (3, 4), Інтернет-джерела (2).*

Тема 8.2. Педагогічний супровід розвитку дітей з особливими освітніми потребами в початковій школі

Команда психолого-педагогічного супроводу (КППС) дитини з особливими освітніми потребами. Асистент вчителя як учасник освітнього процесу, асистент дитини як відповідальний за соціальний супровід дитини, батьки дитини з ООП як активні учасники освітнього процесу.

Інклюзивно-ресурсний центр (ІРЦ): функції та завдання. Алгоритм професійної взаємодії вчителів початкової школи із фахівцями ІРЦ.

Індивідуальні програми розвитку дітей з особливими освітніми потребами: створення і реалізація.

Ключові слова: команда психолого-педагогічного супроводу, асистент вчителя, асистент дитини, інклюзивно-ресурсний центр, індивідуальна програма розвитку.

Джерела: основні (2,3); додаткові (3, 4).

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	2	2	2	2
Відвідування семінарських занять	1	4	4	4	4
Відвідування практичних занять	1	2	2	2	2
Робота на семінарському занятті	10	4	40	4	40
Робота на практичному занятті	10	2	20	2	20
Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10	2	10
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25
Разом			103		103
Максимальна кількість балів			206		

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Самостійна робота студента передбачає виконання завдань на платформі EdEra-SmartOsvita:Inc «Робота вчителів початкових класів з дітьми із особливими потребами».

URL: <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:EdEra-SmartOsvita+Inc+1/info>

№	Опис завдання	Час для виконання	Критерії оцінювання
Змістовий модуль 7. Інклюзивна освіта як сфера відповідальності держави та громадянського суспільства			
1.	Завдання до лекцій 4.1-4.2 Модуль 4. Методи роботи з дітьми МВОК	3 год.	5 б. – виконання завдань із результатом 80-100%. 3-4 б. – виконання завдань із результатом 50-80%; 1-2 б. – виконання завдань із результатом 20-50%
2.	Завдання до лекцій 4.3-4.4 Модуль 4. Методи роботи з дітьми МВОК	4 год.	5 б. – виконання завдань із результатом 80-100%. 3-4 б. – виконання завдань із результатом 50-80%; 1-2 б. – виконання завдань із результатом 20-50%
Всього за модулем 7		7 год.	Макс. – 10 балів
Змістовий модуль 8. Організація освітнього процесу початкової школи в умовах інклюзивної освіти			
3.	Завдання до лекцій 4.5-4.6 Модуль 4. Методи роботи з дітьми МВОК	4 год.	5 б. – виконання завдань із результатом 80-100%. 3-4 б. – виконання завдань із результатом 50-80%; 1-2 б. – виконання завдань із результатом 20-50%
4.	Завдання до лекцій 4.7-4.8 Модуль 4 Методи роботи з дітьми МВОК	3 год.	5 б. – виконання завдань із результатом 80-100%. 3-4 б. – виконання завдань із результатом 50-80%; 1-2 б. – виконання завдань із результатом 20-50%
Всього за модулем 8		7 год.	Макс. – 10 балів
Як результат виконання всіх завдань самостійної роботи може бути подано сертифікат проходження цілого курсу на платформі EdEra «Робота вчителя початкових класів з дітьми з особливими освітніми потребами», який завантажується до ЕНК			
Разом (7, 8 модулі)		14 год.	Максимальна кількість балів – 20.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Модульний контроль здійснюється у формі модульних контрольних робіт, кожна з яких відповідає завданням окремого змістового модулю. Модульна контрольна робота здійснюється шляхом контрольного тестування (25 тестових завдань). Кожне правильно виконане завдання оцінюється в 1 бал. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за виконання модульної контрольної роботи, – 25.

Підсумкова кількість балів мак – 25	Критерії оцінювання
23 – 25	Відмінний рівень знань у межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками.
20 – 22	Високий рівень знань у межах обов'язкового матеріалу без грубих помилок.
18 – 19	Достатній рівень знань з незначною кількістю помилок.
16 – 17	Посередній рівень знань із значною кількістю недоліків.
13 – 15	Мінімально можливий допустимий рівень знань.
0 – 12	Низький рівень знань, необхідне доопрацювання навчального матеріалу.

Модульний контроль (змістові модулі 7, 8) здійснюється у формі комп'ютерного тестування, що розміщене в електронному навчальному курсі за покликанням:

- для денної форми навчання: <https://elearning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=22119>
- для заочної форми навчання: <https://elearning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=22120>

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Формою контролю є іспит, який проводиться за трансферно-рейтинговою системою набору балів під час вивчення змістового модуля «Педагогіка: Інклюзивна освіта». Розрахунок балів подано у таблиці 6.1. Накопичені бали студент може відслідкувати у журналі оцінок.

Комплексний екзамен з інтегрованої навчальної дисципліни «Педагогіка» складається із тестових завдань до трьох змістових модулів, а саме: «Дидактика початкової школи», «Інклюзивна освіта», «Педагогічне партнерство» і здійснюється письмово (у формі комп'ютерного тестування на платформі Moodle):

- для денної форми навчання: <https://elearning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=22119>
- для заочної форми навчання: <https://elearning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=22120>

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю (змістовий модуль «Інклюзивна освіта»)

1. Охарактеризуйте сучасні підходи в Україні до виховання дітей з особливими освітніми потребами.

2. Розкрийте зміст і сутність понять: «інклюзія», «інклюзивна освіта», «інклюзивне навчання».

4. Розкрийте сутність понять: «особливі освітні потреби», «особа з особливими освітніми потребами».

3. Обґрунтуйте завдання і принципи інклюзивної освіти.
4. Охарактеризуйте нормативно-правове регулювання інклюзивної освіти в початковій школі.
5. Розкрийте вимоги до створення інклюзивного освітнього середовища ЗЗСО.
6. Охарактеризуйте види порушень психофізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку.
7. Розкрийте вимоги до створення і змісту індивідуальних програм розвитку дітей з особливими освітніми потребами, які відвідують інклюзивні класи у початковій школі.
8. Обґрунтуйте роль і завдання ІРЦ.
9. Розкрийте особливості педагогічного супроводу розвитку дітей з особливими освітніми потребами в початковій школі.
10. Охарактеризуйте рівні підтримки в освітньому процесі початкової школи.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
Fx	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична картка змістового модуля «Педагогіка: Інклюзивна освіта»

Разом: 60 год., з них 8 год. – лекції, 16 год. – семінарські заняття, 8 год. – практичні заняття, 14 год. – самостійна робота, 4 год. – МКР, семестровий контроль – 10 год. (комплексний екзамен).

Модулі	Змістовий модуль I				Змістовий модуль II			
Назва модуля	Інклюзивна освіта як сфера відповідальності держави та громадянського суспільства				Організація освітнього процесу початкової школи в умовах інклюзивної освіти			
К-сть балів за модуль	103 бали				103 бали			
Теми лекцій	Інклюзивна освіта: сутність, завдання, принципи (2 год.) 1 бал		Дитина з особливими освітніми потребами як суб'єкт інклюзивної освіти у початковій школі (2 год.) 1 бал		Організація інклюзивного освітнього середовища початкової школи. (2 год.) 1 бал		Педагогічний супровід розвитку дітей з особливими освітніми потребами в початковій школі (2 год.) 1 бал	
Теми семінарських занять	Інклюзивна освіта: реалії та перспективи (2 год.) 11 балів	Зарубіжний досвід інкл. освіти (поч. шк.) (2 год.) 11 балів	Державно-громадське управління інклюзивною освітою (2 год.) 11 балів	Деонтологія інклюзивної освіти (2 год.) 11 балів	Соціалізація дитини з ООП у початковій школі: інд. підхід та етапи соціалізації (2 год.) 11 балів	Технологія навчання в інклюзивному освітньому середовищі поч. школи (2 год.) 11 балів	Організація роботи КППС дитини з ООП в поч. школі (2 год.) 11 балів	Додаткові освітні послуги в інклюзивному освітньому середовищі поч. школи (2 год.) 11 балів
Теми практичних занять	Національне законодавство у сфері інклюзивної освіти (2 год.) 11 балів		Діти мол. шк. віку з ООП: особливості психофізичного розвитку (2 год.) 11 балів		Організація інклюзивного освітнього середовища початкової школи (2 год.) 11 балів		Індивідуальна програма розвитку дитини мол. шк. віку з особливими освітніми потребами створення і реалізація (2 год.) 11 балів	
Сам. робота	10 балів				10 балів			
МК	25 балів				25 балів			
ПК	Екзамен (комплексний)							

Кількість балів за модулі дисципліни: 206.

8. Рекомендовані джерела

Основна (базова):

1. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. Київ : Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 274 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
2. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник / за заг. ред. Колупаєвої А. А. Київ: «А.С.К.», 2012. 308 с.
3. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.

Додаткова:

1. Асистент учителя в інклюзивному класі: навч.-метод. посібник / Н. М. Дятленко, Н. З. Софій, О. В. Мартинчук, Ю. М. Найда / За заг. ред. М. Ф. Войцехівського. Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.
2. Воронцова Т. В. Вчимося жити разом: посіб. для вчителя з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров'я» (початкова школа) / Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко та ін. Київ : Видавництво «Алатон», 2016. 232 с.
3. Данілавичюте Е. А., Литовченко С. В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навч.-метод. посібник; За заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ : Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
4. Індекс інклюзії: розвиток, навчання та участі в життєдіяльності шкіл: посіб. / [Тоні Бут]; пер. з англ. Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 190 с.
5. Кайдалова Г. П. Досвід зарубіжних країн у запровадженні інклюзивного навчання в Україні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал* / МОН України, Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка ; Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. № 6 (50). С. 108–113.
6. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами: методичний посібник / Під заг. ред. Н. З. Софій. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 66 с.

Інтернет-джерела:

1. Зміни, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами / Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 765. URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/765-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 21.08.2022).

2. Інклюзивна освіта від А до Я: порадник для педагогів і батьків / Укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. Київ, 2016. 68 с.

URL: http://ippo.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2016/08/n_zaerkova_a_trejtyak_inkl_osvita_vid_a_do_ya.pdf

(дата звернення 19.08.2022).

3. Концепція розвитку інклюзивної освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 № 912. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>

(дата звернення: 25.08.2022).

4. Нова українська школа: порадник для вчителя; за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с. Розділ 9. URL : <https://www.e-litera.com.ua/upload/grade-0/nus-poradnyk.pdf> (дата звернення 20.08.2022).

5. Положення про інклюзивно-ресурсний центр / Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-п> (дата звернення 10.08.2022).

6. Порядок організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти / Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957. URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.08.2022).

7. Примірне положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти / Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 року № 609. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti>

(дата звернення 22.08.22).

8. Рівні підтримки для дітей з ООП: що змінюється та які виклики / НУШ. СМАРТ ОСВІТА. URL : <https://nus.org.ua/articles/rivni-pidtrymky-dlya-ditej-z-ooop-shho-zminyuyetsya-ta-yaki-vyklyky/> (дата звернення 10.08.2022).

Додаткові ресурси:

1. Електронний навчальний курс «Педагогіка» (1-2 курс, ПО, денна).

URL : <https://elearning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=22119>

2. Електронний навчальний курс «Педагогіка» (1-2 курс, ПО, заочна).

URL: <https://elearning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=22120>